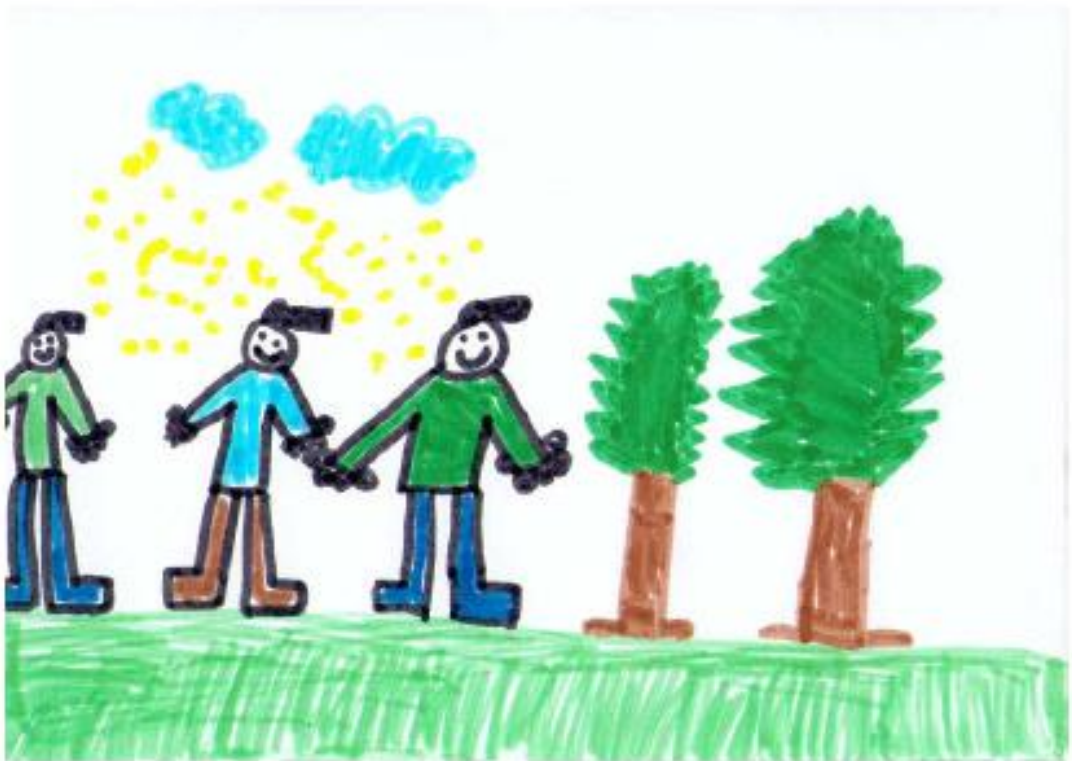

Kaarinan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

Vahvistettu sivistyslautakunnassa 18.10.2006 § 82.

Esipuhe.....	1
1 Mitä on varhaiskasvatus?	3
2 Kaarinan varhaiskasvatuksen kasvatuspäämäärät	3
3 Arvot kaarinalaisessa varhaiskasvatuksessa.....	3
4 Toiminta-ajatus.....	5
5 Visio	5
6 Lapsilähtöisyys	7
7 Varhaiskasvatuskäisen lapsen oppimisen erityispiirteitä.....	8
8 Kasvatuskumppanuus	8
9 Menetelmät ja toimintatavat varhaiskasvatuksessa	9
9.1 Mistä varhaiskasvatuksen arki rakentuu?.....	9
9.2 Kieli on vuorovaikutuksen väline	9
9.3 Leikki.....	10
9.4 Liikkuminen.....	11
9.5 Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen.....	11
9.6 Tutkiminen.....	12
10 Oppimis- ja toimintaympäristö	13
11 Erityispäivähoito Kaarinassa	14
11.1 Erityispäivähoidon toteuttaminen	14
12 Eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten varhaiskasvatus.....	15
13 Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen jatkumo.....	16
14 Varhaiskasvatuksen yhteistyökumppanit Kaarinassa	16
15 Varhaiskasvatuksen seuranta ja arviointi sekä laatujärjestelmä	18

Esipuhe

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä, varhaiskasvatuksen linjauksissa (2002), annettiin Stakesille tehtäväksi valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet valmistuivat vuonna 2003 ja asiakirjaa tarkistettiin vuonna 2005. "Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa, ohjata sisällöllistä kehittämistä ja luoda osaltaan edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi yhdenmukaistamalla toiminnan järjestämisen perusteita" (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003,5). Kuntien tehtäväksi annettiin arvioida kuntansa varhaiskasvatuspalveluiden toteutumista ja konkretisoida omassa suunnitelmassaan varhaiskasvatuksen sisällöt ja toimintatavat eri toimintamuodoissa.

Kaarinassa aloitettiin oman varhaiskasvatussuunnitelmaprosessin (vasuprosessin) työstäminen Valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman linjausten valmistumisen myötä. Tuolloin, huhtikuussa 2002, koottiin varhaiskasvatussuunnitelmaryhmä, jonka tehtävänä oli lähteä kartoittamaan kaarinalaisen varhaiskasvatuksen kenttää ja toimintoja. Toukuussa 2003 työ saatiin päätökseen ja Kaarinan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma osa I valmistui.

Prosessi kuitenkin jatkui keskeytymättä. Seuraavaksi lähdettiin pohtimaan kaarinalaisen varhaiskasvatuksen pedagogisia periaatteita ja sisällöllisiä linjauksia. Syksyllä 2003 varhaiskasvatustyöryhmä sai rinnalleen työskentelyyn neljä eri työpajaryhmää, joissa kussakin oli viidestä seitsemään eri ammatteja edustavaa työntekijää eri päivähoitomuodoista ja kaupungin eri alueilta. Työskentely oli Kaarinassa uusia uria ja toimintakulttuureja luova. Työpajat lähtivät työstämään heille annettuja aihepiirejä kukin omaan tahtiinsa ja viimeiset työpajaryhmät kokoontuivat kevättalvella 2006. Parhaimmillaan vasutyöskentelyssä oli aktiivisesti oman työnsä ohella mukana lähes viisikymmentä Kaarinan päivähoiton työntekijää.

Vähitellen kaarinalaiset päivähoitoyksiköt alkoivat työstää omia varhaiskasvatussuunnitelmiaan kaupungin vasutyön ohessa. Yksikkökohtaisen työskentelyn myötä myös päivähoiton esimiehet sitoutuivat vähitellen koko kaupungin vasutyöskentelyyn. Kevästä 2005 alkaen saatiin päivähoiton esimiesten kuukausittaisiin Foorumeihin aikaa vasuasioiden käsittelyyn. Esimiestasolla käynnistettiin ensimmäistä kertaa systemaattista pedagogista keskustelua varhaiskasvatuksen toteuttamisesta taloudellisten ja hallinnollisten asioiden rinnalla.

Alusta lähtien pidettiin tärkeänä mahdollisimman monen työntekijän sitoutumista prosessiin. Itse asiassa prosessi on ollut koko ajan tärkeämpää kuin lopullinen tuotos. Ajateltiin, että prosessin kautta työntekijät ryhtyisivät automaattisesti arvioimaan työtapojaan ja työskentelytavoissa tapahtuisi muutoksia vasun periaatteiden suuntaisesti. Tätä muutosta tukemaan hankittiin suunnitelmallista koulutusta, jonka avulla vahvistettiin työntekijöiden tietoisuutta ja osaamista varhaiskasvatuksen keskeisistä asia-alueista. Ulkoisen koulutuksen lisäksi kaivattiin yhteistä keskustelua ja ajatusten vaihtoa. Tältä pohjalta syntyivät mm. alueelliset arviointi-illat, joissa yhden päivähoitoalueen lähes kaikki työntekijät pääsivät yhdessä pohtimaan varhaiskasvatuksen arviointiin liittyviä asioita. Näillä yhteisillä koontumisilla on ollut selkeä tarve ja niitä jatketaan vasun jo valmistuttua.

Kasvatuskumppanuus valittiin yhdeksi kaarinalaisen vasutyön painotusalueeksi. Vanhemmat otettiin mukaan pohtimaan varhaiskasvatusta jo prosessin alkuvaiheessa Littoisten monitoimitalolla pidettyyn kasvatuskumppanuusiltaan. Tämä suuren suosion saavuttanut tilaisuus sai vielä jatkoa Hovirinnan auditoriossa. Yksiköiden vasutyön alettua vanhemmat ovat voineet olla osallisina työskentelyssä monin, eri yksiköille ominaisin tavoin.

Vasukeskustelu ei ole jäänyt pelkästään päivähoidon piiriin. Varhaiskasvatusryhmä on tavannut prosessin aikana eri yhteistyökumppaneita kotiseurakunnasta, neuvolasta, sosiaalityöstä, yksityisestä päivähoidosta jne. Antoisat keskustelut ovat vakiinnuttaneet jo vallalla olevia yhteistyökäytäntöjä tai synnyttäneet ituja asioista, joita vielä tulee yhteisvoimin kehittää.

Kaarinan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu niitä lupauksia, joihin työntekijät ovat valmiita sitoutumaan. Kirjoitustyö on tältä erää loppuun saatettu, mutta yhteiset pohdinnat, keskustelut, sisäiset koulutukset ym. prosessin aikana muotoutuneet käytännöt jatkuvat. Arvioivan työotteen avulla tarkkailemme omaa toimintaamme ja otamme vastaan palautetta asiakkailtamme ja kollegoiltamme. Vasutyö jatkuu edelleen.

Maija-Liisa Rantanen

1 Mitä on varhaiskasvatus?

"Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista" (Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2003).

Yhteiskunnan järjestämä ja valvoma varhaiskasvatus tukee lapsen kotikasvatusta ja koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista yhteistoimintaa, jossa lapsen omaehtoinen leikki on keskeisessä asemassa. Varhaiskasvatuksessa on oleellista lapsen, kasvattajien sekä vanhempien vuorovaikutuksellinen kumppanuus.

Varhaiskasvatusta toteutetaan yhteistyössä laajan lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa. Kaarinassa suurin osa varhaiskasvatusta järjestetään kunnallisena päivähoitona, mutta varhaiskasvatustyötä meillä tekevät myös yksityinen päivähoito, Kaarinan seurakunta sekä erilaiset järjestöt. Varhaiskasvatukseen verkostoon osallistuu Kaarinan kaupungin sisällä sivistyspalveluiden muita vastuualueita sekä yksittäisiä muiden hallintokuntien vastuualueita. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat Kaarinassa lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Kouulaisten aamu- ja iltapäivätoiminta luetaan myös varhaiskasvatukseen piiriin.

2 Kaarinan varhaiskasvatuksen kasvatuspäällämäärät

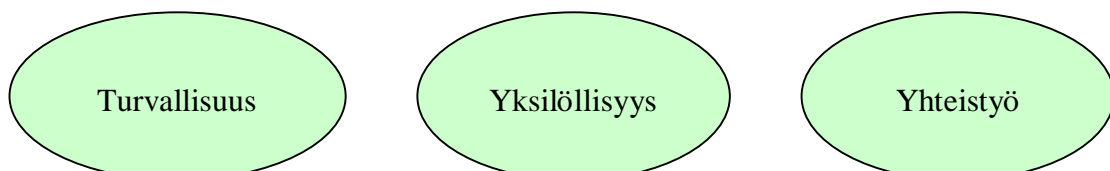
Kunnioitamme lapsuutta itseisarvona: lapsella on oikeus elää lapselle ominaista elämää. Kun lapsi voi hyvin, hän kasvaa, kehittyy ja oppii. Lapsi nauttii yhdessäolosta lasten ja kasvattajien kanssa sekä kokee iloa ja toimimisen vapautta kiirettömässä ja turvallisessa ilmapiirissä. Lapsi on kiinnostunut ympäristöstään ja hän voi suunnata energiansa leikkiin, oppimiseen ja arjen toimiin itselleen sopivin haastein.

Kaarina on luonnonläheinen kaupunki, siksi haluamme kasvattaa lapsistamme luonnosta nauttivia ja sitä kunnioittavia aikuisia.

3 Arvot kaarinalaisessa varhaiskasvatuksessa

Vasu kertoo niistä arvoista ja päämääristä, jotka ohjaavat työtä. Eri päivähoitoyksiköissä ja yhteistyökumppaneiden kanssa on pohdittu työn perustaa ja sen pohjimmaisista ajatuksista; miksi ja miten työtä tehdään, mitä pidetään tärkeänä. Vasua tehtäessä on vanhempien kanssa käyty keskustelua kotien arvoista ja niistä toiveista, joita kasvattajille asetetaan.

Pohdintojen jälkeen Kaarinan päivähoiton perusarvoiksi muotoutuivat:

Turvallisuus. Näin mieltii 6-vuotias turvallisuudesta: *"kun isä ja äiti on töissä, on turvallista olla hoidossa, ilman hoitoa kuolis nälkään, eksyis, tädin räpätys on turvallista"*.

Ajatukset sisältävät suuren ajatuksen todellisuudesta: ensin on koti, vanhemmat ja sitten on turvallinen hoitopaikka, jossa tuttu kasvattaja asettaa turvalliset rajat.

Kasvattajat ovat pohtineet lapsen psyykkistä turvallisuutta. Miten lapsi kokee olonsa niin turvatuksi, että hän uskaltaa ilmaista tunteensa? Miten hän kokee saavansa hyväksyntää, miten hänestä pidetään omana persoonanaan, eikä kukaan syrji? Lapsella on paikka omassa ryhmässään ja vuorovaikutus toimii lasten ja kasvattajien välillä. Työtä tehdään niin, että päivähoito ympäristönä tiloineen, välineineen ja pihoineen on turvallinen paikka leikkivälle lapselle ja koko tutulle kaverijoukolle. Näin päivähoitopaikan psyykkiset ja fyysiset olosuhteet muodostavat turvallisen kokonaisuuden.

Yksilöllisyys. Lapsen sanoilla yksilöllisyys voi tarkoittaa, että *"jokaisella on oma juttu, saa olla hiljanen, olla punatukkainen, on kavereita vaik on pisamii, kaikki ei voi olla hyviä vaiks juoksemaan"*.

Tämä kuvastaa, että lapsen mielessä jokaisen pitäisi saada olla oma itsensä, hänet hyväksytään sellaisena kuin hän vahvuuksineen ja heikkouksineen on. Ammattitaitoiset kasvattajat osaavat kannustaa ja antaa eväitä jokaisen lapsen kehityksen tukemiseen. Perheet ja lapset ovat yksilöllisiä, erilaisiin tarpeisiin ja tilanteisiin pyritään vastaamaan mahdollisuuksien mukaan.

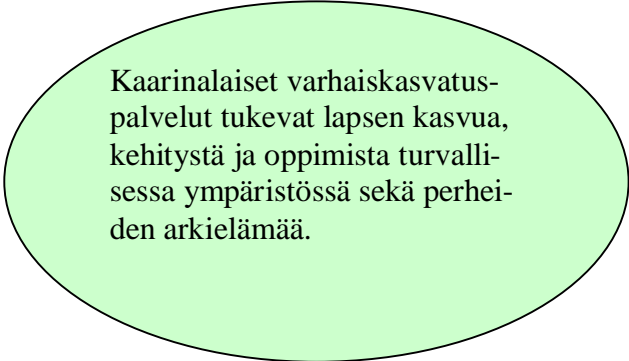
Yhteistyö. Yhteistyötä ovat kaarinalaiset iltapäiväkerholaiset miettineet tähän tapaan: *"autetaan toista, siivotaan jäljet, autetaan jos loukkaa, noudatetaan sääntöjä"* ja viimeisenä kannanottona *"kannattaa liittyä partioon, jos ei pysty tekemään yhteistyötä"*.

Lapset näkevät yhteistyön yhteisön toimivuutena, avun hakemisena ja saamisena, jokaisen velvollisuutena huolehtia yhteisistä asioista sekä sovittujen sääntöjen noudattamisena.

Nämä yleiset periaatteet pätevät myös toimivaan työyhteisöön. Yhteistyötä tehdään kotien kanssa. Tavoitteena on kunkin lapsen yksilöllisen kehityksen ja oppimisen turvaaminen.

Päivähoidossa tehdään alueellista yhteistyötä. Päivähoitoalueita on kolme: pohjoinen, keskusta ja läntinen. Yhteistyötä tehdään myös eri päivähoitomuotojen, erityispäivähoidon ja koulujen kanssa. Alueelliset suunnittelupalaverit käsittelevät mm. päivähoitohakemuksia, lomajärjestelyjä ja varahoitoasioita. Päivähoito liittyy osana erilaisiin palveluverkostoihin mm.: sivistys-, sosiaali- ja terveystaloihin. Ohjaamalla perheitä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden luo päivähoitossa tehdään moniammatillista yhteistyötä. Moniammatillinen yhteistyö on myös päiväkotien arkea, jossa eri koulutuksen saaneet päivähoitolaisten ammattilaiset yhdistävät osaamisensa lapsen parhaaksi.

4 Toiminta-ajatus

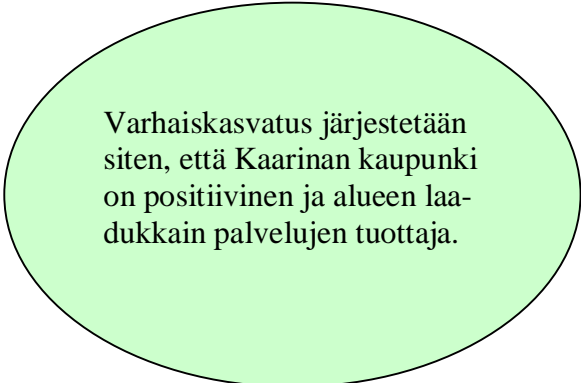

Kaarinalaiset varhaiskasvatuspalvelut tukevat lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista turvallisessa ympäristössä sekä perheiden arkielämää.

Toiminta-ajatus kertoo sen, miksi Kaarinan päivähoitoa tarvitaan ja mikä tarkoitus sillä on kunnallisessa palvelujärjestelmässä. Oleellisia asioita päivähoiton järjestämisessä on:

- Päivähoitopaikka on lapselle ja perheelle sijaintinsa ja muiden tekijöidensä suhteen sopiva. Perheiden erilaisiin tarpeisiin pystytään vastamaan.
- Päivähoito on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa
- Jokaiselle lapselle laadittava varhaiskasvatus- ja/tai esiopetussuunnitelma takaa lapsen yksilöllisen kasvun, kehityksen ja oppimisen tuen.
- Varhaiskasvatus perustuu hyvään kasvatuskumppanuuteen.
- Tarvittaessa käytetään muuta asiantuntija-apua lapsen ja perheen tukemiseksi.
- Hoitopaikat ovat lapsille turvallisia. Pysyvät ja ammattitaitoiset kasvattajat luovat psyykkisesti ja fyysisesti turvallisen ilmapiirin.
- Kasvattajien ammattitaitoa pidetään yllä koulutuksella ja muilla tukitoimilla.

5 Visio

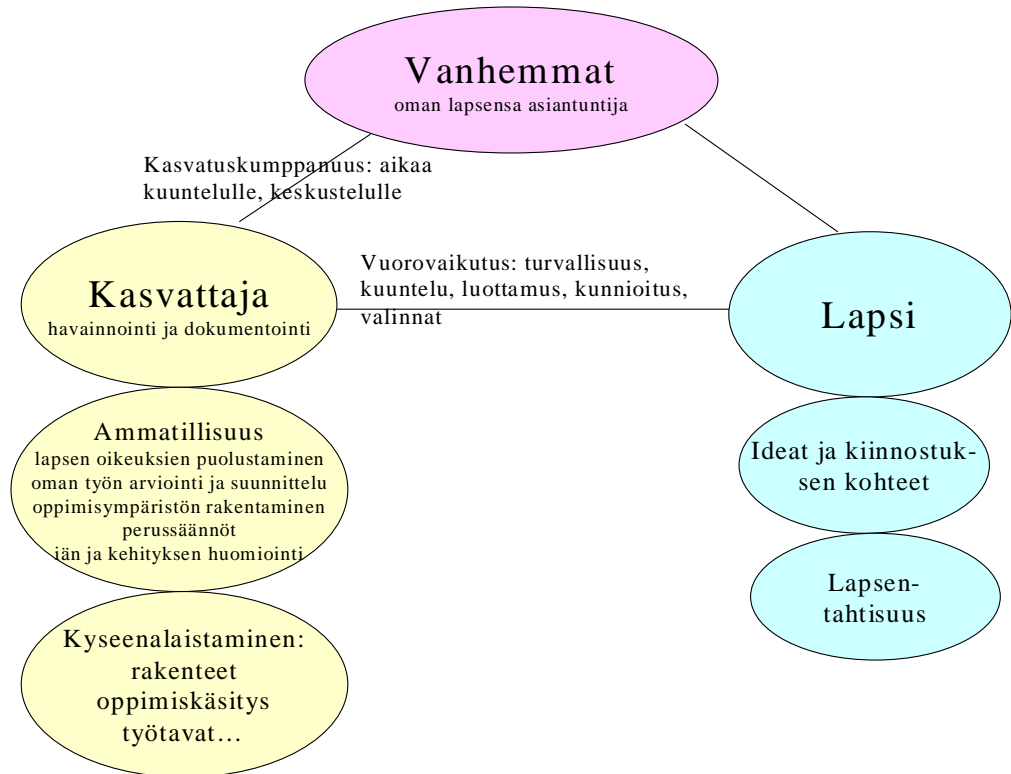

Varhaiskasvatus järjestetään siten, että Kaarinan kaupunki on positiivinen ja alueen laadukkain palvelujen tuottaja.

Vision avulla ilmaistaan sitä tahtotilaa, miten asioiden tulisi olla Kaarinan päivähoitossa. Kaarinan päivähoitosisio on laadittu vuoteen 2011. Noin viiden vuoden päästä Kaarinan päivähoitosisio:

- On saatu valmiiksi päivähoitosisio- ja arviointijärjestelmän.
- Päivähoitosisio- ja arviointijärjestelmän mukaisesti tarjotaan kysynnän mukaan siinä muodossa ja niillä alueille, joissa tarve on.
- Kaikki päivähoitosisio- ja arviointijärjestelmän mukaisesti.
- Päivähoitosisio- ja arviointijärjestelmän mukaisesti.
- Erityistä tukea tai kasvatusta tarvitseva lapsi pääsee pienennettyyn hoitosisio- ja arviointijärjestelmään tai hän saa muuta tarvitsemaansa tukea.
- Kaikissa päivähoitosisio- ja arviointijärjestelmän mukaisesti.
- Koko henkilöstölle toteutetaan osaamiskartoitukset 31.7.2007 mennessä ja järjestetään niiden pohjalta suunnitelmallista koulutusta.
- Päivähoitosisio- ja arviointijärjestelmän mukaisesti.
- Päivähoitosisio- ja arviointijärjestelmän mukaisesti.
- Päivähoitosisio- ja arviointijärjestelmän mukaisesti.
- Päivähoitosisio- ja arviointijärjestelmän mukaisesti.
- Kiertävien erityislastentarhanopettajien työpanosta lisätään esiopetuksesta kouluun siirtyneiden lasten tukemiseen.

6 Lapsilähtöisyys

Ajatus lapsilähtöisyydestä kaarinalaisessa varhaiskasvatuksessa perustuu lapsuuden kunnioittamiseen omana itseisarvonaan. Tavoitteena on hyvinvoiva lapsi. Lapsella on oikeus olla lapsi: oman ikäisensä, näköisensä ja omine persoonallisuuden piirteineen. Hänellä on oikeus siihen hoivaan, kasvatukseen ja tukeen, mikä kulloinkin on tarpeellista. Jokainen lapsi on siis erityinen.

Vanhempien kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma tai esiopetussuunnitelma, jonka toteutumista arvioidaan yhdessä sovituin väliajoin. Päivähoitossa jokaiselle lapselle kootaan kasvunkansiota, jonka tarkoituksena on kuvata lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, toimintaa sekä kiinnostuksen kohteita. Kansio on päivähoitopaikassa vanhempien saatavilla ja toimii yhtenä varhaiskasvatuksen ja lapsen kehityksen arvioinnin välineenä.

Kaarinalaisessa varhaiskasvatuksessa painotetaan lapsen ja kasvattajan välistä vuorovaikutusta. Hyvän vuorovaikutuksen syntyminen edellyttää kasvattajilta aitoa läsnäoloa ja lapsen kuuntelua. Itseä arvioivan työotteen avulla kasvattajat arvioivat tietoisesti omaa tapansa olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Kuuntelemalla lasta kasvattaja rakentaa sellaisen kasvuympäristön, joka on lapselle turvallinen ja hyväksyvä sekä kannustaa lasta tutkimaan ja oppimaan. Pienryhmätoiminta tekee mahdolliseksi lapsen yksilöllisen huomioimisen ja hyvän vuorovaikutuksen lapsen ja kasvattajan välillä.

7 Varhaiskasvatuskäisen lapsen oppimisen erityispiirteitä

Lapsi oppii leikkimällä, liikkumalla, kokeilemalla, keskustelemalla, kyselemällä ja tutkimalla. Jokainen lapsi oppii omaan tahtiinsa. Lapsi oppii sekä yksin tutkiessaan ympäristöön että vuorovaikutuksessa kasvattajien ja toisten lasten kanssa.

Oppimisen ilo syntyy kiinnostumisesta, osallisuuden tunteesta ja hyvistä yhteisistä kokemuksista. Kasvattajan tehtävä on olla kannustava tukija ja lapsen ikä – ja kehitystason mukaisen kasvu- ja oppimisympäristön luoja. Varhaiskasvatuksessa luodaan perusta, valmiudet ja into elinikäiselle oppimiselle.

8 Kasvatuskumppanuus

Lapsen edun ja oikeuksien toteuttaminen ohjaavat varhaiskasvatuksen toimintaa. Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja varhaiskasvattajien tietoista sitoutumista lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimisen tukemiseksi. Perheen ja päivähoidon välillä vallitsee avoin vuorovaikutus, joka edellyttää luottamusta, tasavertaisuutta sekä toistensa kunnioittamista.

Lapsen kannalta on olennaista, että kotona ja päivähoitossa häneen kohdistetut odotukset ovat sopusoinnussa ja tavoitteiden välillä vallitsee yhteisymmärrys. Vanhemmillä on lastensa ensisijainen kasvatusoikeus ja –vastuu sekä oman lapsensa tuntemus. Kasvattajilla on koulutuksen ja kokemuksen tuoma ammatillinen tieto ja osaaminen. Kasvatuskumppanuuteen liittyvistä arvoista, näkemyksistä ja vastuista keskustellaan sekä kasvattajayhteisössä että vanhempien kanssa.

Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja luoda yhteistyössä vanhempien kanssa suunnitelma lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimisen tukemiseksi. Tavoitteena on myös edistää vanhempien keskinäisen yhteistyön muotoja ja tapoja sekä vanhempien verkostoitumista.

Kaarinaassa kasvatuskumppanuutta toteutetaan yhteisesti sovitulla toimintatavoilla:

- Maksuton tutustuminen hoitonsa aloittavalle lapselle tulevassa päivähoitopaikassa, vanhempi/vanhemmat mukana
- Lapsen varhaiskasvatus- tai esiopetus suunnitelma (keskustelu syksyllä ja arviointikeskustelu keväällä sekä tarpeen mukaan)
- Kasvun kansio
- Päivittäiset keskustelut, tulo- ja hakutilanteissa
- Vitopaketti
- Tiedotteet perheille
- Vanhempainillat
- Vanhempainryhmät
- Perhetapahtumat

9 Menetelmät ja toimintatavat varhaiskasvatuksessa

9.1 Mistä varhaiskasvatuksen arki rakentuu?

Pääasiallinen tavoite varhaiskasvatuksessa on hyvinvoiva lapsi. Jotta lapsi voi hyvin, hänen on voitava kokea olonsa turvalliseksi. Turvallisuuden tunne syntyy ennen kaikkea lapsen ja kasvattajan lämpimästä vuorovaikutuksesta sekä lapsen ikä- ja kehitystasoa vastaavasta ympäristöstä. Havainnoimalla lasta kasvattaja tunnistaa lapsen yksilölliset tarpeet. Näihin tarpeisiin vastaamalla syntyvät varhaiskasvatuksessa arjen sisällöt.

Kaikki perushoitotilanteet varhaiskasvatuksessa ovat oppimistilanteita. Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä tärkeämpiä ovat oppiminen ruokailun, pukeutumisen yms. tilanteiden yhteydessä. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä hänen maailmansa vähitellen laajenee ja opittavia asioita tulee lisää. Yhdessä vanhempien kanssa sopien luodaan lapsen kasvulle ne periaatteet, joiden mukaan hänen kasvuaan tuetaan. Lapsen elämänpiirin huomioiminen ja lapsen omien kiinnostuksen kohteiden tutkiminen on mahdollista kasvattajan ammattitaitoisella ohjauksella. Tuomalla leikkiin ja muuhun lapsen toimintaan uusia elementtejä kasvattaja rikastuttaa lapsen käsityksiä ja maailmaa.

Vuodenaikojen vaihtelut ja kalenterivuoden tapahtumat tuovat varhaiskasvatukseen kulttuurista sisältöä, jota voidaan työstää lasten kanssa monin eri keinoin. Varhaiskasvatuksen orientaatiot auttavat lähestymään ilmiöitä historiallisesta, matemaattisesta, luonnontieteellisestä, esteettisestä, eettisestä ja uskonnollisesta näkökulmasta. Kasvattajan tehtävä varhaiskasvatuksessa on suunnitella lapsen arjen toteutuminen niin että tasapainoinen kasvu ja kehitys toteutuvat.

9.2 Kieli on vuorovaikutuksen väline

Kielikukkasen, Kaarinan nimikkokukan Keltavuokon, mykiössä luetellaan ne asiat, joita kielen kehityksen alueella varhaiskasvatuksessa harjoitellaan. Terälehtiin on koottu erilaisia keinoja kielen kehitykseen liittyvien taitojen saavuttamiseksi.

Kieli on vuorovaikutuksen väline. Tukemalla vuorovaikutusta tuetaan myös lapsen kielellistä kehitystä. Kielellä on keskeinen merkitys lapsen persoonallisuuden kehittymiselle. Pieni lapsi ilmaisee itseään ja tahtoaan elein, ilmein ja liikkein, joihin kasvattaja vastaa eläytymällä ja reagoimalla tarkoituksenmukaisella tavalla rohkaisten lasta vuorovaikutukseen.

Kieli on ajattelun väline, jonka avulla lapsi kuvittelee, omaksuu tietoa, ratkaisee ongelmia, ja kykenee loogiseen ajatteluun. Varhaiskasvatusympäristö tukee lapsen kielen kehitystä tarjoamalla runsaasti tilanteita oppia käsitteitä sekä tuottaa ja ymmärtää kieltä. Sadut, tarinat, runot ja riimit rikastuttavat kieltä.

Kielen hallinta on perusta oppimiselle ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Kieltä käytetään toiminnan tukena päivittäisissä toimintarutiineissa, joissa puhuminen ja tekeminen yhdistyvät. Lapsen ja kasvattajan välinen aktiivinen vuoropuhelu edistää kielen kehittymistä. Lapsen luottamus omiin kykyihinsä ja rohkeus itsensä ilmaisuun kehittyvät oppimistilanteissa. Lapsella tulee olla myös mahdollisuus olla hiljaa, yksin tai yhdessä.

Kasvattaja on lapsen kuuntelija, keskustelukumppani sekä kielenkäytön malli. Kasvattajan tehtävänä on havainnoida lapsen kielen kehitystä sekä puuttua mahdollisiin ongelmiin antamalla lisätukea tai ohjaamalla jatkotutkimuksiin. Kaarinan päivähoitossa on käytössä kielen kehitystä tukevia harjoitteita sekä seurantamenetelmiä (mm.: Lukuleikkejä lapsille, Äänneleikit, Aakkoskerho, Aamu – suomen kielen kuvasanakirja, Kukuma, Löytöretki kieleen, Salainen Maa, Suujumppa, Språkleker).

9.3 *Leikki*

"Se on semmost hauskanpitoa ja ett on kaverin kans" totesi 5-vuotias tyttö päiväkodista.

Leikissä on voimaa. Se tempaa mukaansa. Se houkuttelee kokeilemaan ja kuvittelemaan. Se saa pelot ja jännitystilat laukeamaan. Leikkiessään lapsi tutkii maailmaa ympärillään ja oppii asioita. Lasten yhteisissä leikeissä tehdään havaintoja, saadaan kokemuksia ja luodaan yhteyksiä ajatusten ja todellisuuden välille. Leikissä ollaan leikisti, mutta lapselle leikki on totta.

Leikki alkaa jo ennen kuin lapsi on itsenäinen toimija. Pikkulasten kanssa sylittely- ja hyppelyleikeissä kasvattaja houkuttelee lasta vuorovaikutukseen. Jäljittely on leikin tärkein muoto pienimmillä lapsilla. Pieni lapsi tutkii eri aistien avulla ympäristöään. Tämä väsymätön tutkiminen on harjoittelua, jolla luodaan mielikuvituksen edellytyksiä ja pohjaa tuleville kuvitteluleikeille.

Mielikuvitus vapauttaa lapsen ajan ja paikan rajoituksista ja ohjaa leikkijän suunnittelemaan omaa toimintaansa. Kuvitteellinen leikki toimii siltana lapsen kokemusten ja niiden ymmärtämisen välillä. Hän käyttää näin omaa leikkiään apuna asioiden ymmärtämisessä.

Leikki kehittää lapsen kielellisiä sekä liikunnallisia taitoja ja auttaa lasta hahmottamaan ympäristöään. Leikissä lapsen ongelmanratkaisukyky, mielikuvitus ja sosiaaliset taidot kehittyvät. Lapsi tarvitsee kokemuksia erilaisista leikeistä. Toisinaan hän kaipaa leikki- rauhaa ihan yksikseen ja välillä leikkiminen on mukavaa isossa ryhmässä.

Kasvattaja havainnoi leikissä lapsen kehitystä ja niitä asioita, jotka juuri sillä hetkellä ovat lapselle tärkeitä. Hän voi myös olla sekä suunnittelemassa leikkiä että mukana leikkimässä. Kasvattaja voi mallittamalla tuoda leikkiin tarkoituksellisesti mukaan asioita, jotka ovat hyväksi lapsen oppimiselle. Kasvattajan pitää tuntea leikin eri kehitysvaiheet. Kehitysaskeleelta toiselle siirryttäessä lapsi tarvitsee tukea. Kasvattajan tehtävänä on huomata leikin alkaminen sekä järjestää aika, paikka ja välineet leikkimiseen. Hyvä kasvattaja on herkkä huomaamaan, milloin lapsi tarvitsee tukea leikin aiheiden etsimisessä, roolin ottamisessa ja neuvottelutaitojen kehittämisessä. Kasvattaja kunnioittaa lasta olemalla kiinnostunut lapsen leikistä.

9.4 Liikkuminen

"On sitä että tulee voimaa ja enemmän nälkä – sitten syö ruokaa ja tulee enemmän tajua" kiteytti 4-vuotias poika perhepäivähoidosta.

Liikkuminen tukee lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Liikkuessaan lapsi oppii hallitsemaan omaa kehoaan ja tutustuu ympäristöönsä. Tietoisuus omasta kehosta ja taidoista vahvistaa lapsen itsetuntoa ja kannustaa lasta kartuttamaan taitojaan. Lapsella on oikeus nauttia liikunnasta ilman suoriutumispaineita. Säännöllinen liikunta edistää lapsen terveyttä ja tukee liikunnallisen elämäntavan kehittymistä.

Kasvattaja tarjoaa lapselle mahdollisuuden päivittäiseen monipuoliseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Hän huolehtii mahdollisuuksien mukaan, että toimintaympäristö on liikuntaan innostava, että erilaisia liikuntavälineitä on tarjolla, ja että lapsi voi käyttää niitä päivittäisissä leikeissään. Kasvattaja kannustaa ja ohjaa lasta innostumaan liikunnasta ottaen huomioon vuodenaikojen antamat mahdollisuudet.

Kaarinassa on mahdollisuus tehdä retkiä lähimetsiin. Lyhyet matkat retkipaikoille tarjoavat tilaisuuden Kaarinassa laajasti toteutettuun Metsämörri-toimintaan. Monet liikuntapaikat: Vapari, uimahalli, jäähalli, Littoisten Monitoimitalo, liikuntakentät sekä koulujen ja päiväkotien liikuntasalit ovat varhaiskasvatuksen käytettävissä.

9.5 Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen

Taiteen kokemisessa ja tekemisessä lapselle ei ole niinkään tärkeää se, mitä hän saa aikaan. Tärkeää on itse tekeminen ja se mitä prosessin aikana tapahtuu. Taiteen tekemisessä lapsi voi tuoda ajatuksensa ja tunteensa muille näkyväksi, sen avulla hän voi kokea erilaisia elämyksiä. Taiteen tekeminen ja kokeminen tuottaa mielihyvää ja voi luoda turvallisuutta. Lapsi uskoo omaan osaamiseensa, jossa kaikki luovuuden alueet ovat hänelle mahdollisia.

Kasvattajan tehtävänä on tarjota lapselle mahdollisimman paljon erilaisia taiteellisia kokemuksia. Kasvattaja arvostaa lapsen työskentelyä olemalla kiinnostunut hänen työskentelystään. Myönteisten elämysten lisäksi taiteellisella toiminnalla voidaan kehittää lapsen kielellistä kehitystä ja loogista ajattelua. Sillä on vaikutusta lapsen itsetuntemuksen ja ajattelun kehittymiseen, etiikan ja moraalin sisäistämiseen sekä sosiaalisten taitojen kehittymiseen.

Varhaiskasvatuksessa tutustutaan muun muassa seuraaviin taidemuotoihin:

Kuvataiteessa lapsi saa tehdä ja muovata käsillään ja samalla tutustua erilaisten materiaalien ja välineiden käyttöön.

Musiikkia kasvattaja voi spontaanisti tai suunnitelmallisesti liittää erilaisiin päivän toimintoihin, perushoitotilanteista suunniteltuihin juhlahetkiin. Musiikkia voidaan ilmentää laulamalla, soittamalla ja kuuntelemalla.

Kirjallisuuden eri muodot antavat lapselle näkökulmia maailmaan sekä kehittävät kieltä ja mielikuvitusta. Kasvattaja tarjoaa lapselle mahdollisuuden mukaviin hetkiin satujen, runojen, lorujen, riimien, katselu-, kuva- ja tietokirjojen parissa. Vuosittain järjestettävä Minirunokaarina-tapahtuma innostaa lapsia runojen tekemiseen.

Teatteri-ilmaisussa lapsi voi samaistua erilaisiin rooleihin sekä tutustua asioihin, jotka kiinnostavat häntä.

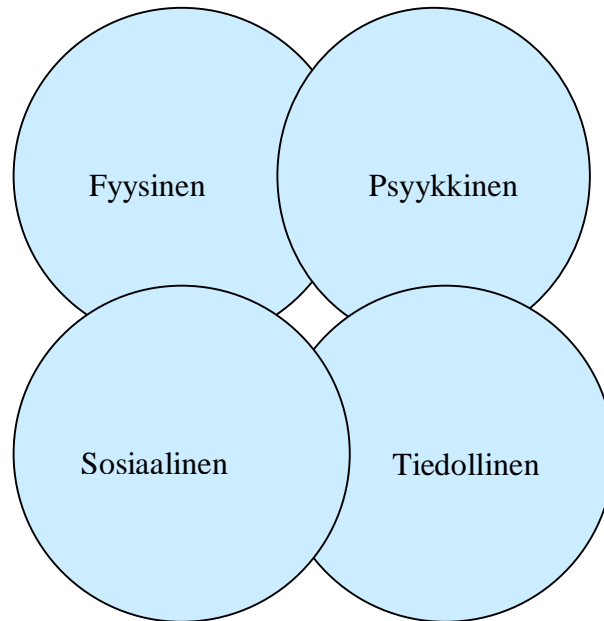
Tanssi on elämyksellistä liikuntaa, joka yhdistää musiikkia, liikuntaa ja draamaa.

9.6 Tutkiminen

Tutkiminen on lapselle luontaista. Tutkimalla ympäröivää maailmaa lapsi rakentaa omaa minuuttaan. Tutkiminen auttaa lasta vertailemaan ja kokeilemaan. Lapsi oppii itse tekemällä. Kasvattaja kannustaa lasta käyttämään eri aistejaan ja huolehtii että lapsi saa riittävästi aikaa ihmetellä, oivaltaa ja oppia yrityksen ja erehdyksen kautta.

Kasvattaja kuuntelee lasta ja herättää lapsen ajatuksia kysymyksillä ja pohdinnoilla. Asioidissa ei välttämättä ole oikeaa ja väärää. Lapsen valintoja ja mielipiteitä kunnioitetaan. Tutkittavaa ja koettavaa ei tarvitse lähteä etsimään kaukaa. Kun tutkimuksen kohteeksi otetaan lapsen arkipäivän lähiympäristön pihat, puistot, lähimetsät ja rakennettu ympäristö, voidaan toteuttaa kaikkia varhaiskasvatuksen sisältöalueita.

10 Oppimis- ja toimintaympäristö

Oppimis- ja toimintaympäristö on kokonaisuus, joka koostuu fyysisestä, psyykkisestä, sosiaalisesta ja tiedollisesta ympäristöstä. Fyysinen ympäristö sisältää sisä- ja ulkotilat lähiympäristöineen sekä toiminta- ja leikkivälineet. Psykykinen ympäristö käsittää perusturvallisuuden, hyvinvoinnin sekä hyväksyvän, lämpimän ja kannustavan ilmapiirin. Siinä painotetaan turvallisuutta ja kiireettömyyttä. Tiedollinen ympäristö on haasteellinen ja houkuttelee lapsia leikkimään sekä oppimaan tutkimalla ja kokeilemalla. Sosiaalinen ympäristö takaa turvalliset ja pysyvät ihmissuhteet kasvattajien ja lasten välillä sekä lasten kesken. Hyväksyvä ilmapiiri, jossa tunteiden ja mielipiteiden ilmaisu on sallittua sekä kasvattajayhteisössä että lapsen ja kasvattajan välillä, luo pohjan lapsen hyvinvoinnille.

Tullessaan varhaiskasvatukseen piiriin lapsi tuo mukanaan oman kotiympäristönsä vaikutukset yhteiseen oppimis- ja toimintaympäristöön. Siksi on tärkeää, että varhaiskasvatuksessa luodaan kasvatuskumppanuuden avulla luottavainen ja kuunteleva ilmapiiri lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseksi. Oppimis- ja toimintaympäristö muuttuu ja elää jatkuvasti. Hoitoryhmän lapsirakenteen muutokset, kasvattajavaihdokset ym. vaikuttavat lapsen kasvun ja kehityksen etenemiseen ja toiminnan edellytyksiin.

Kaarina on luonnonläheinen kaupunki. Se tarjoaa monipuolisen oppimis- ja toimintaympäristön metsineen merineen ja järvineen. Oman rikkautensa tuo Kaarinan pitkä historia. Tämä näkyy myös päivähoiton tilojen erilaisuutena. Eri päivähoitomuodoissa ja toimintayksiköissä oppimis- ja toimintaympäristö kokonaisuudessaan tai eri osa-alueilta voi olla hyvin erilainen. Ammattitaitoisen kasvattajan tehtävänä onkin huomioida ne mahdollisuudet, mitä hänellä on käytettävissään. Kasvattaja ottaa huomioon hoitoryhmänsä lasten ikärakenteen ja kehitystason ja muuntelee ympäristöä tarpeiden mukaan. Lapset otetaan mukaan rakentamaan oppimis- ja toimintaympäristöä. Nämä edellä mainitut asiat huomioidaan yksikköjen vasujen laadinnassa.

11 Erityispäivähoito Kaarinassa

Erityispäivähoidon tavoitteena on turvata lapselle hänen mahdollisuuksiensa mukaiset edellytykset toimia itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä. Lapsi voi tarvita tukea, jotta hän voisi leikkiä, liikkua, jutella tai vaikkapa saada kavereita.

Lapsella voi olla erityisen tuen tarvetta esimerkiksi seuraavilla alueilla:

- kieli ja kommunikaatio
- sosiaalinen vuorovaikutus
- tarkkaavaisuuden suuntaaminen tai/ja ylläpitäminen
- tiedollinen alue, esim. oppimisvalmiudet
- motorinen kehitys
- vamman tai pitkäaikaissairauden aiheuttama tuen tarve
- lastensuojelun tukitoimien tarve

Lapsen tuen tarve voi ilmetä yhdellä tai useammalla kehityksen osa-alueella. Päivähoidon tukitoimien lisäksi lapsen tuen tarvetta voidaan kartoittaa myös lääkärin, psykologin, puheterapeutin, fysioterapeutin, perheneuvolan tai erikoissairaanhoidon tutkimuksilla.

Kaikille erityistä tukea tarvitseville lapsille laaditaan henkilökohtainen oppimissuunnitelma tai henkilökohtainen esiopetussuunnitelma (hops). 11-vuotiseen oppivelvollisuuteen kuuluville lapsille tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (hojks). Suunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen vanhempien, kasvattajien sekä lasta kuntouttavien yhteistyötahojen kanssa. Pedagogisen suunnittelun lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet ja tuen tarve. Suunnitelmaan kirjataan oppimisympäristön muutostarpeet ja lapsen tarvitsemat tukipalvelut. Suunnitelmassa näkyy myös arvioinnin ja seurannan toteuttaminen.

11.1 Erityispäivähoidon toteuttaminen

Kaarinassa erityispäivähoitoa toteutetaan tavallisissa päivähoitoryhmissä päiväkodeissa tai perhepäivähoidossa esim. ryhmäkokoja pienentämällä ja/tai avustajan tukemana sekä erityispäivähoidon työntekijöiden ohjaamana. Erityispäivähoitoa toteutetaan myös integroituissa erityisryhmässä (ryhmässä on 12 – 15 lasta, joista noin viisi lasta on erityisen tuen tarpeessa). Ryhmässä työskentelevä erityislastentarhanopettaja (elto) vastaa erityistä tukea tarvitsevien lasten varhaiserityiskasvatuksesta. Kaarinassa on tällä hetkellä kaksi kielelliseen kehitykseen ja kommunikaatioon tukea tarvitsevien lasten ryhmää sekä yksi ryhmä tarkkaavaisuuteen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen tukea tarvitseville lapsille.

Erityispäivähoidossa työskentelevistä työntekijöistä kiertävä erityislastentarhanopettaja (kelto) ja päivähoidon puheterapeutti työskentelevät päiväkotien, perhepäivähoidon ja leikkitoiminnan henkilökunnan tukena. Kiertävä erityislastentarhanopettaja havainnoi alueensa lapsiryhmien toimintaa, arvioi lasten tuen tarvetta ja osallistuu varhaiserityiskasvatuksen toteuttamiseen. Kelto konsultoi päivähoidon työntekijöitä, ohjaa lasta tarvittaessa tutkimuksiin, laatii lapselle henkilökohtaisen oppimissuunnitelman yhteistyössä vanhem-

pien ja päivähoidon henkilökunnan kanssa sekä osallistuu laajaan verkostotyöhön. Kiertävät erityislastentarhanopettajat tekevät esiopetusryhmissä vuosittain kouluvalmiuden ryhmätutkimukset. Päivähoidon puheterapeutti työskentelee lasten kielen, puheen ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseksi. Puheterapeutti tekee yhteistyötä vanhempien, päivähoiton ja mm. terveydenhuollon henkilöstön kanssa. Puheterapian tavoitteena on kommunikatiohäiriöiden ennaltaehkäisy, mahdollisimman varhainen toteaminen ja kuntouttaminen sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ohjaaminen. Kaarinassa tehdyn hoitopaikkakohtaisen aluejaon mukaisesti terveyskeskuksen puheterapeutti tarjoaa palveluita osalle päivähoitolapsista. Resurssierityislastentarhanopettaja (relto) työskentelee vuorokoti Rinkelissä vastaten siellä erityistä tukea tarvitsevien lasten erityisopetuksesta ja siihen liittyvistä asioista yhteistyössä perheiden, vuorokodin työntekijöiden ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Eri-tyispäivähoidossa työskentelee lisäksi ryhmä- ja henkilökohtaisia avustajia lapsen tai lapsiryhmän tukena.

Päivähoidossa on mahdollista havaita lapsen kehitykseen ja oppimisvalmiuksiin liittyviä riskitekijöitä jo varhaisvuosina. Näin voidaan estää vaikeuksien kasautumista ja ehkäistä niiden syvenemistä myöhemmin. Lapsen yksilöllisten tarpeiden huomiointi riittävän tuen järjestämiseksi edellyttää päivähoiton työntekijöiltä mm. jatkuvaa verkostoyhteistyön kehittämistä koulun ja sosiaalitoimen kanssa sekä täydennyskoulutusta. Yhteistyötä tehdään tarvittaessa neuvolan, sosiaalityön, vammaistyön, perheneuvolan, koulun, erityishuoltopiirin, TYKS:n sekä eri terapeuttien ja psykologien kanssa.

12 Eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten varhaiskasvatus

Kieli- ja vähemmistökulttuurit. Ruotsinkielisillä lapsilla on subjektiivinen oikeus päivähoidon omalla äidinkielellään.

Kaarinassa toimii kolme ruotsinkielistä päiväkotia (Koivukulma / Björkhagen ja ostopalvelupäiväkodit Skogslängtan sekä Voivalan lastentalon ruotsinkieliset ryhmät), joiden varhaiskasvatuksessa huomioidaan suomenruotsalainen kulttuuri ja perinteet sekä tuetaan lapsen ruotsin kielen kehittymistä. Päiväkodit on tarkoitettu äidinkieleltään ruotsinkielisille tai kaksikielisille lapsille. Kaarinan ruotsinkielinen päivähoido tekee suomenkielisten yhteistyökumppanien lisäksi yhteistyötä Turun ruotsinkielisen koulutoimen, Åbo svenska församling`in ja Kårkullanin kanssa.

Suomi toisena kielenä. Muihin kieliryhmiin ja kulttuureihin kuuluvat lapset saavat päivähoidon ja esiopetusta tavallisissa suomenkielisissä päivähoidoryhmissä. Eri kieli- ja kulttuuritaustasta tulevien lasten varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen myönteistä minäkuvaa huomioimalla hänen oma kulttuuritaustansa. Muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvat lapset opettelevat suomen kieltä luonnollisessa vuorovaikutuksessa suomenkielisten lasten ja aikuisten kanssa.

Monikulttuurisen työtavan toteuttaminen edellyttää läheistä yhteistyötä huoltajien kanssa. Vanhemmilla on omista taustoistaan johtuen hyvin erilaiset valmiudet tukea lapsensa kielellistä kehitystä. Lapsen aloittaessa päivähoiton huoltajien kanssa keskustellaan perheen kieli- ja kulttuuritaustasta sekä uskonnollisesta vakaumuksesta. Samalla huoltajille annetaan tietoa suomalaisesta päivähoitosta ja kasvatustavoista sekä sovitetaan yhteen lapsen

arkeen vaikuttavia eri kulttuurien välisiä eroja. Tulkki pyydetään paikalle tarvittaessa. Lapselle laaditaan henkilökohtainen oppimissuunnitelma (hops), johon kirjataan lähitaivoitteet suomen kielen oppimiselle, tukemisen keinot ja muu mahdollinen tuen tarve. Vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä korostetaan lapsen oman äidinkielen merkitystä suomen kielen oppimisen tukena.

Toiminnassa huomioidaan erityisesti suomen kielen taitojen kehittyminen, niin että lapsi oppii ensin arkielämän perussanastoa ja osaa käyttää kieltä luontevasti eri tilanteissa. Ryhmässä voidaan käyttää puhetta tukevia kommunikaatiomenetelmiä ymmärtämisen vahvistamiseksi (kuvat, eleet, korostetun selkeä puhe, avainsanat). Lapsen identiteetin rakentumiselle on merkityksellistä, että myös hänen kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostetaan ja että ne näkyvät päivähoidon arkipäivässä. Tavoitteena on, että lapselle muodostuu oppivelvollisuusikään mennessä riittävät suomen kielen taidot ja oppimisvalmiudet.

13 Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen jatkumo

Päivähoidon sisällä tehdään eri päivähoitomuotojen kesken alueellista yhteistyötä. Osalle perhepäivähoidon lapsista sovitaan esimerkiksi varahoitopaikka päiväkodin tietystä ryhmästä. Lapsen tullessa varahoitoon Teethän työtä kanssamme –vihkonen antaa päiväkodin työntekijöille hyvää perustietoa lapsesta. Kaikissa päivähoitopaikoissa tehdään lapsen kasvun ja kehityksen kooste hänen syntymäpäivänsä tienoilla. Lapsen siirtyessä kokonaan päivähoitopaikasta toiseen, huolehditaan, että vanhemmat tuovat edellisestä hoitopaikasta mukanaan lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman, kasvun ja kehityksen koosteet sekä kasvunkansion.

Sivistyspalveluiden toimialalla koulut ja päivähoito ovat jakaantuneet kolmeen alueeseen, joiden sisällä koulut ja esiopetusyksiköt toimivat yhteistyössä lähikouluperiaatteella. Esiopetuksen ja koulun opettajat ja erityisopettajat tekevät yhteistyötä muun muassa muodostaessaan koulutulokkaiden luokkia ja pohtiessaan yksittäisten lasten tarpeita.

14 Varhaiskasvatuksen yhteistyökumppanit Kaarinassa

Yksityinen päivähoito. Kaarinan kaupunki ostaa tarvittaessa päivähoitopaikkoja yksityisiltä palveluntuottajilta. Ostopalvelupaikat toimivat joustavana resurssina silloin kun kunnalliset päivähoitopaikat ovat täynnä ja lisäresursseja omien paikkojen muodostamiseen ei ole mahdollista tai kannattavaa hankkia.

Kotiseurakunta. Päivähoitolakiin on kirjattu päivähoidon tehtäväksi toteuttaa uskonnollista kasvatusta. Seurakunnan lapsi- ja nuorisotyön arvopohja ja visio ovat pitkälle yhteneväisiä varhaiskasvatuksen vastaavien ajatusten kanssa. Tärkeänä pidetään, että lapsi saa kohdata välittäviä ihmisiä saaden tukea kasvulleen ja kehitykselleen. Lapsi saa olla oman ikäisensä ja yksilöllisesti oma itsensä, ja hänellä on oikeus kuulua huolehtivaan yhteisöön. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksessa lapselle suodaan mahdollisuus kokea pyhän läsnäoloa,

hiljaisuutta, ihmetellä ja kysyä uskontoon liittyviä asioita. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen ydintä ovat kirkon ja kristillisen kulttuurin perinteet ja sisällöt.

Kotiseurakunnan kanssa tehdään yhteistyötä päiväkotipyhäkoulujen ja kirkkotapahtumien muodossa. Kaarinan kirkolla pari kertaa vuodessa kokoontuva työryhmä toimii tapahtumien ideoijana. Seurakunta tukee päivähoiton henkilöstöä uskontokasvatukseen liittyvissä asioissa. Perhetyö on varhaiskasvatuksen ja seurakunnan toiminnan yhteisenä kehittämissaasteena.

Lastenneuvola. Lastenneuvolat tekevät yhteistyötä kaikkien alle kouluikäisten lasten osalta. Saman alueen lastenneuvoloiden terveydenhoitajat ja päivähoiton työntekijät tekevät säännöllistä yhteistyötä lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi. Yhtenä yhteistyön välineenä viisivuotiaan lapsen havainnoinnissa ja kehityksen arvioinnissa on Vitospaketti. Äitiysneuvoloiden kanssa tehtävään yhteistyöhön kuuluu säännölliset päivähoiton tiedotustilaisuudet perhevalmennuksen osallistujille.

Perheneuvola. Perheneuvolan työn painopisteenä ovat alle kouluikäiset lapset. Työssä pyritään varhaisen vaikuttamisen keinoin auttamaan lapsia ja perheitä heidän ongelmatilanteissaan. Perheneuvolan ja päivähoiton yhteistyö liittyy yleensä yksittäisten asiakastapausten konsultaatiotyöhön.

Terveyskeskuspsykologi. Terveyskeskuspsykologin työ varhaiskasvatuksen tukena painottuu lapsen kokonaiskehitykseen tai jonkin erityisalueen ongelmiin, kouluvalmiuden selvittelyyn, vanhemmuuteen liittyvän tuen tarpeeseen sekä erilaisten kriisitilanteiden hoitoon. Terveyskeskuspsykologi käy pyydettäessä tarkkailemassa päivähoitossa lasten käyttäytymistä sekä antaa päivähoiton henkilöstölle konsultaatioapua.

Koulupsykologi osallistuu kouluvalmiustutkimusten yksilötutkimuksiin ja lapsen koulu-
muodon arviointiin.

Lasten ja nuorten psykiatrinen poliklinikka. Yhteistyö päivähoiton kanssa liittyy yksittäisiin asiakastapauksiin. Päivähoiton työntekijät voivat pyytää tarvittaessa konsultaatioapua.

Perhetyö. Sosiaalityö on nimennyt päivähoidolle oman yhteyshenkilön. Päivähoiton työntekijät voivat pyytää konsultaatioapua sosiaali- ja perhetyöltä. Mikäli lapsi sijoitetaan päivähoitoon sosiaalityön suosituksesta, vanhemmat, päivähoiton henkilökunta ja sosiaalityön edustajat kokoontuvat yhteisiin seurantalavereihin lapsen hyvinvoinnin tukemiseksi.

Vapaa-aikatoimi ja terveyskeskuksen fysioterapeutti. Kaarinan kaupungin vapaa-aikatoimen erityisliikunnanohjaaja ja terveyskeskuksen fysioterapeutti ohjaavat päivähoitolaisten motoriikkaryhmää. Päivähoiton työntekijät suosittelevat ryhmään lapsia, jotka tarvitsevat tukea motoriseen kehitykseen. Fysioterapeutti tulee tarvittaessa havainnoimaan lasta päivähoitoon, konsultoi henkilökuntaa ja auttaa lapsen kuntoutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa.

15 Varhaiskasvatuksen seuranta ja arviointi sekä laatu-järjestelmä

Varhaiskasvatuksen seurannan ja arvioinnin tehtävänä on lapsen hyvinvoinnin tukeminen ja toiminnan jatkuva kehittäminen. Laadun arvioinnin perustana kaarinalaisessa varhaiskasvatuksessa on Kaarinan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma.

Kaarinan kaupungin yleisen ohjeistuksen mukaisesti jokaisessa päivähoitokiinteistössä on ajan tasalla oleva palo- ja pelastussuunnitelma, johon on kirjattu myös poikkeusolojen toimintatilanteet. Jokaisen päivähoitoyksikön riskienhallintasuunnitelmassa on kartoitettu yksikön henkilöstön hyvinvoinnin vaaratekijät sekä toimenpiteet riskien poistamiseksi tai minimoimiseksi. Kaarinan kaupungissa on käytössä varhaisen tuen malli, jonka avulla pyritään ennakoimaan työn aiheuttamat kuormitustekijät.

Kaarinan varhaiskasvatuksen seuranta- ja arviointisuunnitelman (liite 3) mukaan keskeiksi varhaiskasvatuksen arvioinnin kohteiksi nousevat lapsilähtöinen, vuorovaikutteinen arviointi, työntekijän tai -yhteisön ja toimintaympäristön itsearviointi sekä kasvatuskumppanuuteen liittyvä arviointi ja vanhempien palautteet järjestetystä toiminnasta. Varhaiskasvatuksen arviointi on pääasiassa laadullista, kuvailevaa arviointia. Saatua palautetietoa analysoidaan ja niistä tehdään tarpeelliset johtopäätökset.

Kasvatuskumppanuutta toteutetaan mm. järjestämällä hoitosuhteen aloittavan lapsen perheelle kasvatuskeskustelu syksyllä. Silloin sovitaan yhteisistä toimintatavoista ja tavoitteista lapsen kasvun ja kehityksen sekä kodin ja päivähoito/esiopetuspaikan yhteistyön suhteen. Vanhemmat pohtivat ja kirjaavat ennen keskustelua omat toiveensa, jonka jälkeen sovitaan yhteisesti lapsen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen toteuttamisesta. Lapsi voi olla mukana keskustelussa aikuisten sopimalla tavalla. Keskustelussa sovitut asiat kirjataan Lapsen varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelmaksi, joka on perustana lapsen varhaiskasvatukselle ja /tai esiopetukselle. Lapsen kasvua ja kehitystä arvioidaan säännöllisellä dokumentoinnilla sekä keskusteluissa yhdessä vanhempien ja lapsen kanssa.

Kasvatuskumppanuus sekä lapsen kasvun ja kehityksen seuranta ja arviointi toteutuvat kaikenikäisillä lapsilla "Havainnointi lapsen kasvusta ja kehityksestä" -lomaketta yhteisesti täytettäessä. 5-vuotiaiden kanssa tehdään lisäksi tarkempi kasvun ja kehityksen havainnointi, Vitospaketti, jonka yhteenvetona on lomake "Kodin ja päivähoiton havainnointi lapsesta". Molemmat lomakkeet lähetetään tiedoksi neuvolaan.

Esiopetusikäisillä lapsilla on mahdollisuus osallistua esiopetusvuoden keväällä tammikuussa kouluvalmiuden ryhmätutkimukseen. Keväällä esikoululaisten kanssa kirjataan lapsen ja vanhempien toiveita, mahdollisia tuen tarpeita ja lapsen vahvuuksia tulevan opettajan käyttöön kaavakkeeseen "Kodin ja esiopetuksen havainnointi alkuopetuksen suunnittelun tueksi".

Päivittäin tapahtuvassa vuorovaikutteisessa arvioinnissa keskustellaan lasten kanssa ryhmän keskinäisistä vuorovaikutussuhteista ja tapahtuneesta toiminnasta. Lasten kanssa pohditaan, mitä halutaan oppia, missä on edistytty ja mitä voitaisiin tehdä toisin.

Kaarinessa on käytössä Lapsen kasvun kansio. Siihen dokumentoidaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, hänen ajatuksiaan, töitään ja kiinnostuksen kohteitaan. Eri päivähoitomuodot ja -yksiköt toteuttavat kasvunkansiotyöskentelyä parhaaksi kokemallaan tavalla.

Kasvun kansio ohjaa lasta itsearviointiin, jonka tavoitteena on mm. se, että lapsi oppii tuntemaan itsensä oppijana.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioi omaa toimintaansa eri yksiköissä sovitulla tavalla. Pedagogisen toiminnan arvioinnista on laadittu yhtenäinen lomakepohja kaikille varhaiskasvatuksen työntekijöille, samoin on laadittu yhteinen kaavake päivähoitoyhteisön toiminnan arviointiin. Vuosittaiset kehityskeskustelut toteutuvat kaikissa päivähoitoyksiköissä. Esiopetuksen työntekijät arvioivat omaa toimintaansa ja esiopetuksen tavoitteiden toteutumista toimintakertomuksen muodossa.

Kaarina vanhemmat voivat halutessaan olla mukana arvioimassa ja kehittämässä Kaarinan kaupungin sekä oman lapsensa päivähoitopaikan varhaiskasvatussuunnitelmaa. Kaarinan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toteutumista arvioidaan pyytämällä vuosittain palautetta palvelujen käyttäjiltä.

Varhaiskasvatuksen arviointikäytäntöjä kehitetään jatkuvasti. Erilaisia tapoja kokeilemalla pyritään löytämään parhaat mahdolliset keinot ja luomaan yhtenäiset käytännöt kaarinalaiseen varhaiskasvatukseen.

Varhaiskasvatussuunnitelmatyön aikana varhaiskasvatussuunnitelmatyöryhmässä mukana olleet työntekijät:

Eija Birkman, lastentarhanopettaja Kultanummen päiväkoti

Satu Jääskeläinen, leikkitoiminnan ohjaaja Kaarinan leikkitoiminta

Maret Kosola, erityislastentarhanopettaja Vuorokoti Rinkeli

Eija Lankiniemi, perhepäivähoidonohjaaja (alue IV), päiväkodin johtaja Rauvolan päiväkoti

Maarit Linnavuori, lastentarhanopettaja Perhetalo Koivu ja Tähti

Raija Mansikkala, kiertävä erityislastentarhanopettaja

Merja Nilsson, perhepäivähoitaja (alue III)

Maija-Liisa Rantanen, päiväkodin johtaja Kesämäen päiväkoti

Varhaiskasvatussuunnitelmatyön työpajat:

1. Kaarinan varhaiskasvatuksen lapsi- ja oppimiskäsitys
Minna Ahde, kiertävä erityislastentarhanopettaja
Tiina Huhtala, kiertävä erityislastentarhanopettaja
Tiina Lehtonen, leikkipuisto-ohjaaja Kaarinan leikkitoiminta
Maria Nurminen, lastenhoitaja Littoisten päiväkoti
Tarja Savioja, lastentarhanopettaja Kultanummen päiväkoti
Helena Takkinen, perhepäivähoitaja (alue III)
2. Kaarinan varhaiskasvatuksen kasvu- ja oppimisympäristö
Marja Aaltonen, lastentarhanopettaja Koriston päiväkoti
Jaana Kalliokoski, lastentarhanopettaja Kesämäen päiväkoti
Saila Lind, hoito- ja kasvatustyöntekijä Rauvolan päiväkoti
Eila Lipponen, perhepäivähoitaja (alue I)
Tiina Loikas, perhepäivähoitaja (alue I)
Riikka Rantalaiho, hoito- ja kasvatustyöntekijä Rauvolan päiväkoti
Soili Sauhula, perhepäivähoitaja (alue IV)
Laila Tanskanen, leikkipuisto-ohjaaja Kaarinan leikkitoiminta
3. Kaarinan varhaiskasvatuksen menetelmät ja toimintatavat
Päivi Kaittä, lastentarhanopettaja Kesämäen päiväkoti
Raija Kaukonen, perhepäivähoitaja (alue II)
Pirkko Keto, leikkipuisto-ohjaaja Kaarinan leikkitoiminta
Arja Rintala, perhepäivähoitaja (alue III)
Jaana Sinervä-Läpinen, lastenhoitaja Hovirinnan päiväkoti
Tuire Väisänen-Kivelä, lastentarhanopettaja Vuorokoti Rinkeli
4. Kaarinan varhaiskasvatustoiminnan seuranta ja arviointi
Heli Ali-Eskola, lastenhoitaja Littoisten päiväkoti
Sirke Jäppinen, lastentarhanopettaja Poikluoman päiväkoti
Terttu Kokko, leikkipuisto-ohjaaja Kaarinan leikkitoiminta
Kaarina Kosola, lastentarhanopettaja Kuovinkadun päiväkoti
Katja Kunnas, lastenhoitaja Vuorokoti Rinkeli
Margita Kylkis, hoitoapulainen Björkhagens daghem
Anne Seppälä, perhepäivähoitaja (alue III)
Petra Varttinen, lastentarhanopettaja Kesämäen päiväkoti

Mitä arvioidaan	Miten arvioidaan	Kuka arvioi	Milloin arvioidaan
A Lapsen kasvun ja kehityksen seuranta ja arviointi	1. Kasvatuskeskustelut vanhempien kanssa	Henkilökunta ja vanhemmat (ja lapsi)	1-2 krt/vuosi, tarvittaessa
	2a. Lapsen varhaiskasvatus- ja esiopetus-suunnitelma	Henkilökunta ja vanhemmat (ja lapsi)	1-2 krt/vuosi, tarvittaessa
	2b. Hops / hojks	Henkilökunta ja vanhemmat (ja lapsi)	Tarvittaessa, säännöllisin väliajoin
	3. Kasvun kansio	Lapsi, vanhemmat, henkilökunta	Eri päivähoitoyksiköissä sovitun tavan mukaisesti
	4. Vuorovaikutteinen arviointi yhdessä lapsen kanssa	Lapset ja henkilökunta	Päivittäin
	5. Vitospaketti	Vanhemmat, henkilökunta, lapsi	5-vuotissyntymäpäivän aikaan
	6. Päivähoidon havainnot lapsesta	Henkilökunta	Lapsen syntymäpäivän aikoihin yhteistyömenetelmänä neuvolan kanssa, tarvittaessa
	7. Kodin ja esiopetuksen havainnot alkuopetuksen suunnittelun tueksi	Esiopetuksesta vastaava lto, vanhemmat, lapsi	Huhti-toukokuussa
	8. Fonologisen herkistymisen tehtävät	Esiopetuksesta vastaava lto	Syksyllä ja keväällä
	9. KPT	Esiopetuksesta vastaava lto	Syksyllä
	10. Kouluvalmiuden ryhmätutkimus	Henkilökunta	Tammikuussa
B Varhaiskasvatuksen toteutumisen arviointi	Yksikössä sovitulla tavalla	Henkilökunta	Yksikössä sovitulla aikataululla
C Esiopetuksen toteutumisen arviointi	Esiopetuksen toimintakertomuksen teko (T-tiedostoon/esiopetus/toimintakertomukset)	Esiopetuksesta vastaavat ltot	Viimeistään kesäkuussa
D Kasvattajan itsearviointi	1. Pedagogisen toiminnan arviointi	Työntekijä + esimies	Yksikössä sovitulla tavalla vähintään kerran toimintakaudessa
	2. Kehityskeskustelu	Työntekijä + esimies	Annetun aikataulun mukaisesti vähintään kerran toimintakaudessa
E Kasvatuskumppanuuden toteutumisen (vanhempien osallisuus vasussa)	Yksikössä sovitulla tavalla (esim. keskustelu- ja teemaillat)	Vanhemmat ja henkilökunta	Yksikössä sovitulla tavalla
F Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen asiakastyytyväisyys	1. Asiakastyytyväisyyskysely	Vanhemmat	Toukokuussa
	2. Vanhempien palaute esiopetuksesta	Vanhemmat	Helmikuussa kouluvalmiuskeskusteluiden yhteydessä

Kaarinan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman työstämisen taustalla ovat varhaiskasvatuksen ja kehityspsykologisen teoreettisen tietämyksen lisäksi olleet seuraavat asiakirjat:

- Asetus lasten päivähoidosta 239/1973
- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000
- Kaarinan kaupungin esiopetussuunnitelma 2001
- Kaarinan kaupungin lapsipoliittinen ohjelma 2005-2010
- Kaarina strategia 2004-2008
- Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2004
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983
- Laki lasten päivähoidosta 36/1973
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000
- Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta 50/2005
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987
- Lasten oikeuksien yleissopimus 1991
- Lastensuojeluasetus 1010/1983
- Lastensuojelulaki 683/1993
- Perusopetusasetus 852/1998
- Perusopetuslaki 628/1998
- Valtioneuvoston asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 608/2005
- Valtion periaatepäätös Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista 2002
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet
- Yhdenvertaisuuslaki 21/2004